КОНФРОНТАЦІЇ ТА НАСИЛЬСТВО УЛЬТРАПРАВИХ

результати моніторингу
14.10.2018–14.10.2019

ЗМІСТ

Вступ
3
Опис методології
4
Загальні результати моніторингу
5
Основні групи жертв ультраправого насильства в Україні
13
ЛГБТ+ та феміністки
13
Етнічні меншини, мігрант_ки, антисемітизм
15
Політичне протистояння
17
Цензура та тиск на свободу слова
19
«Невидимі» напади
21
Висновки та рекомендації
22
Огляд основних ультраправих організацій України
24

ВСТУП

Діяльність українських ультраправих важко не помітити. Протягом останніх років об'єктами їхніх атак є журналісти, мирні зібрання з певною тематикою — антифашистські, феміністичні, ЛГБТ+, соціального протесту, опозиційні, в т.ч. передвиборчі, — а також громадяни з «неправильними», на думку праворадикалів, поглядами. Все це відбувалося і відбувається за бездіяльності, а то й при потуранні представників поліції.

Попри це саме міністр внутрішніх справ Арсен Аваков зміг утриматись у кріслі під час зміни влади в Україні. Ба більше, за час роботи міністра Авакова відбулася часткова інтеграція радикальних правих груп до силових відомств країни та активна співпраця між ними та МВС. Зокрема, з Аваковим пов'язують діяльність «Національних дружин». Сам міністр звинувачував СБУ у співпраці з «С14», іншим ультраправим угрупованням.

З одного боку видається, що нова українська влада намагається домовитися з радикалами — показовою є зустріч президента Зеленського з ветеранами, на якій були присутні лідери «С14» та «Азову». З іншого боку схоже, що влада не дуже розуміє «особливості» середовища, з яким намагається домовитися. Тут можна згадати скандал з відвідинами прем'єр міністром Олексієм Гончаруком «ветеранської вечірки», на якій виступав неонацистський гурт «Сокира Перуна».

Важливо пам'ятати, що фоном цих подій, як і за попередньої влади, є вулична діяльність ультраправих груп та організацій, яка часто набуває форм насильства чи конфронтацій.

Починаючи з 14 жовтня 2018 р., ГО «Інститут Республіка» за підтримки Rosa-Luxemburg-Stiftung в Україні збирає та систематизує дані про вуличне насильство та конфронтації з боку ультраправих груп, партій, організацій та громадян. База даних створюється на основі щоденного моніторингу повідомлень національних, макрорегіональних, активістських сайтів та соціальних мереж. Ці дані дозволяють оцінити масштаби проблеми, відслідковувати тенденції, вказати на найбільш помітних ультраправих акторів та зрозуміти, які групи людей найчастіше стають жертвами вуличної активності ультраправих.

Зібрані дані також проблематизують той факт, що вимоги розслідувати ультраправе насильство, за поодинокими винятками, не входять до списку вимог громадянського суспільства до МВС. До прикладу, 27 вересня 2019 р. відбулася акція «Хто наступна Гандзюк?», учасни_ці якої вимагали знайти та покарати винуватців нападів на активіст_ок. У статті Gazeta.ua від 28 вересня 2019 р. зазначається, що минулого року на подібній акції активіст_ки склали список справ, які вимагають розслідувати. Однак серед них не було жодної справи, яка стосувалася б нападів на представни_ць ЛГБТ+, лівих чи феміністок, вчинених праворадикалами.

ОПИС МЕТОДОЛОГІЇ

Метою моніторингового проєкту є детальне вивчення діяльності ультраправих груп в Україні та дослідження причин і можливих наслідків цієї діяльності. Він направлений на збір і систематизацію даних стосовно вуличного насильства та конфронтацій з боку ультраправих груп, партій, організацій, громадян з праворадикальними поглядами, а також нападів на ґрунті ненависті.

Кінцевим результатом проєкту є створення бази випадків ультраправого насильства та конфронтацій в Україні.

Основним методом збору інформації є щоденний моніторинг повідомлень національних, макрорегіональних, місцевих, активістських сайтів та соціальних мереж.

Безперечно, дані, отримані за допомогою моніторингу, відображають лише ту частину ультраправої вуличної активності, яка висвітлена у джерелах моніторингу. Однак ці дані збираються систематично, а отже дозволяють:

- оцінити масштаби проблеми;
- відслідковувати тенденції у поведінці ультраправих;
- відслідковувати динаміку конфронтаційної та насильницької вуличної активності праворадикалів;
- визначати найбільш помітних акторів серед організованих ультраправих;
- зрозуміти, які групи людей найчастіше стають жертвами праворадикальної вуличної активності.

ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ:

Конфронтація — протестна активність, під час якої вчиняється прямий тиск на суб'єктів незгоди, але яка не має на меті безпосереднє завдання шкоди людям або майну: блокування, штовханина, захоплення приміщення, перешкоджання проведенню заходу без рукоприкладства тощо.

Насильство — протестна активність, під час якої вчиняються дії з метою завдання безпосередньої шкоди людям або майну: напади, побиття, пошкодження або знищення майна, бійки, стрілянина, вбивства, вандалізм та ін.

Ультраправі/праворадикали — політичні організації, групи чи окремі індивіди, чиї погляди передбачають припустимість насильства з метою збереження чи посилення дискримінації за гендерною, расовою, етнічною, релігійною ознаками, на підставі громадянства чи сексуальної орієнтації.

ЗАГАЛЬНІ РЕЗУЛЬТАТИ МОНІТОРИНГУ

За рік з 14 жовтня 2018 р. до 14 жовтня 2019 р. моніторинг зафіксував **137 випадків конфронтацій та насильства** з боку ультраправих, 48 із них мали характер конфронтації, а 89 включали елементи насильства проти майна чи людей.

Динаміка ультраправого насильства та конфронтацій

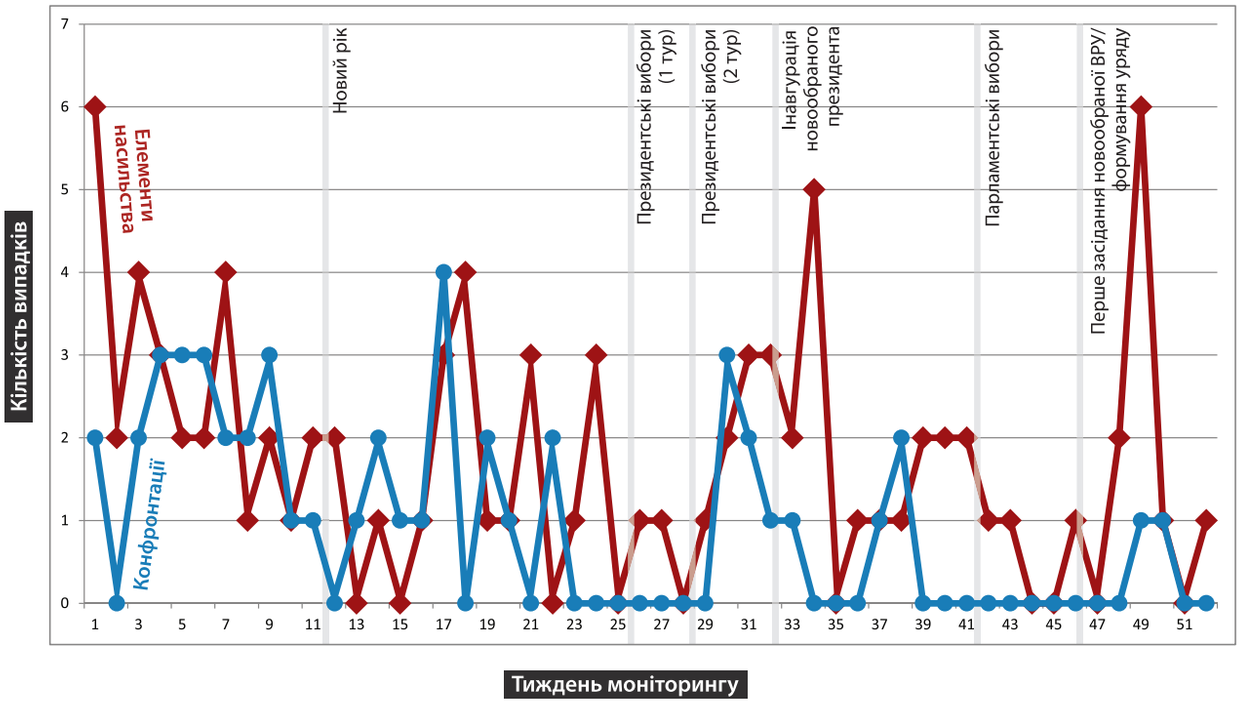

INSTITUTE RESPUBLICA ROSA LUXEMBURG STIFTUNG В УКРАЇНІ

Конфронтації та насильство ультраправих: результати моніторингу 14.10.2018 – 14.10.2019

Найбільше випадків насильства та конфронтацій — 23 — було зафіксовано у **листопаді 2018 р**. З них 11 мали конфронтаційний характер, а 12 супроводжувалися елементами насильства. Це був піковий місяць активності організації «С14», яка була помічена у 15 випадках з 23, зокрема в нападах на опозиційних політиків та представни_ць ЛГБТ+, силових протестах довкола смерті Катерини Гандзюк, насильстві та конфронтаціях проти бізнесу, який «С14» звинувачувала у фінансуванні сепаратизму чи недостатній «патріотичності» тощо. Після листопада активність «С14» дещо пішла на спад, що може бути пов'язано зі спробами ультраправої організації змінити свій імідж на більш «респектабельний». На другому та третьому щаблі за кількістю випадків — **лютий і травень 2019 р.**, коли відбулася майже однакова кількість випадків насильства та конфронтацій — 17 у лютому (8 конфронтаційних та 9 з елементами насильства)

та 18 у травні (7 конфронтаційних та 11 з елементами насильства). У лютому конфронтації та насильство ультраправих переважно стосувалися передвиборчої кампанії, релігійної нетерпимості та спроб цензурувати мистецтво. У травні праворадикали нападали на заходи, присвячені святкуванням 1 та 9 травня, а також правам ЛГБТ+ (у Запоріжжі, Чернівцях та Кривому Розі).

Найспокійнішими повними місяцями моніторингу були квітень та серпень 2019 р., коли було зафіксовано лише по два випадки — всі з елементами насильства. Очевидно, що затишшя у вуличній активності ультраправих було пов'язане із закінченням виборів та зміною влади — ймовірно радикали намагалися переорієнтуватися у новій політичній реальності.

Динаміка кількості випадків насильства

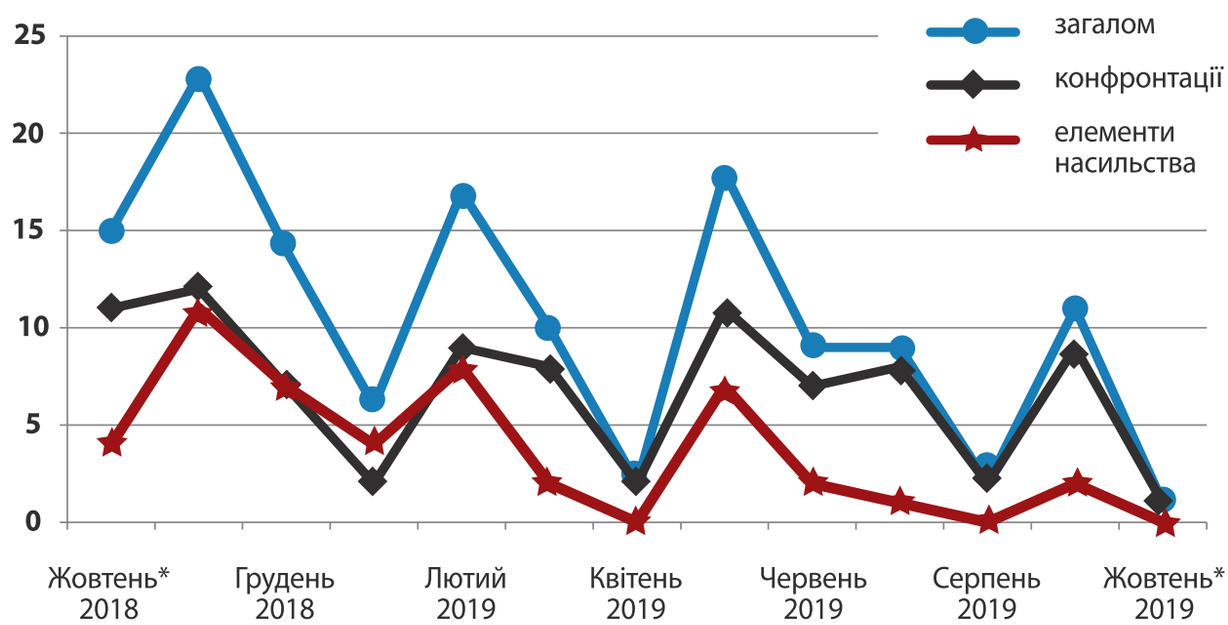

* - спостереження за половину місяця

INSTITUTE RESPUBLICA ROSA LUXEMBURG STIFTUNG В УКРАЇНІ **Конфронтації та насильство ультраправих**: результати моніторингу 14.10.2018 – 14.10.2019

За рік моніторингу не було жодного місяця, коли б не повідомлялося про ультраправе насильство, і лише десять тижнів не надходило повідомлень про ультраправе насильство на вулицях України. У середньому ж протягом року щотижня було зафіксовано по одному епізоду конфронтації та два — насильства з боку ультраправих.

Пікові тижні ультраправого насильства зафіксовані між 14 та 20 жовтня 2018 р. (6 випадків насильства), 15 та 21 вересня 2019 р. (6 випадків), 2 та 8 червня 2019 р. (5 випадків). У жовтні 2018 р. пік був пов'язаний переважно з нападами на опозиційних політиків, у червні 2019 р. — з подіями довкола пам'ятника Жукову в Харкові, нападами на бізнес, медичні та культурні заклади. Протягом пікового тижня у вересні 2019 р. ультраправе насильство стосувалося заходів ЛГБТ+ спільноти у Харкові та пам'ятників жертвам Голокосту. Певна (можливо, тимчасова) тенденція до зменшення кількості ультраправого насильства на вулицях

України пояснюється як політичними змінами, у яких праворадикали ще не зорієнтувалися, так і поступовим зменшенням вуличної активності «С14», члени якої найчастіше чинили насильство.

Динаміка ультраправого насильства та конфронтацій

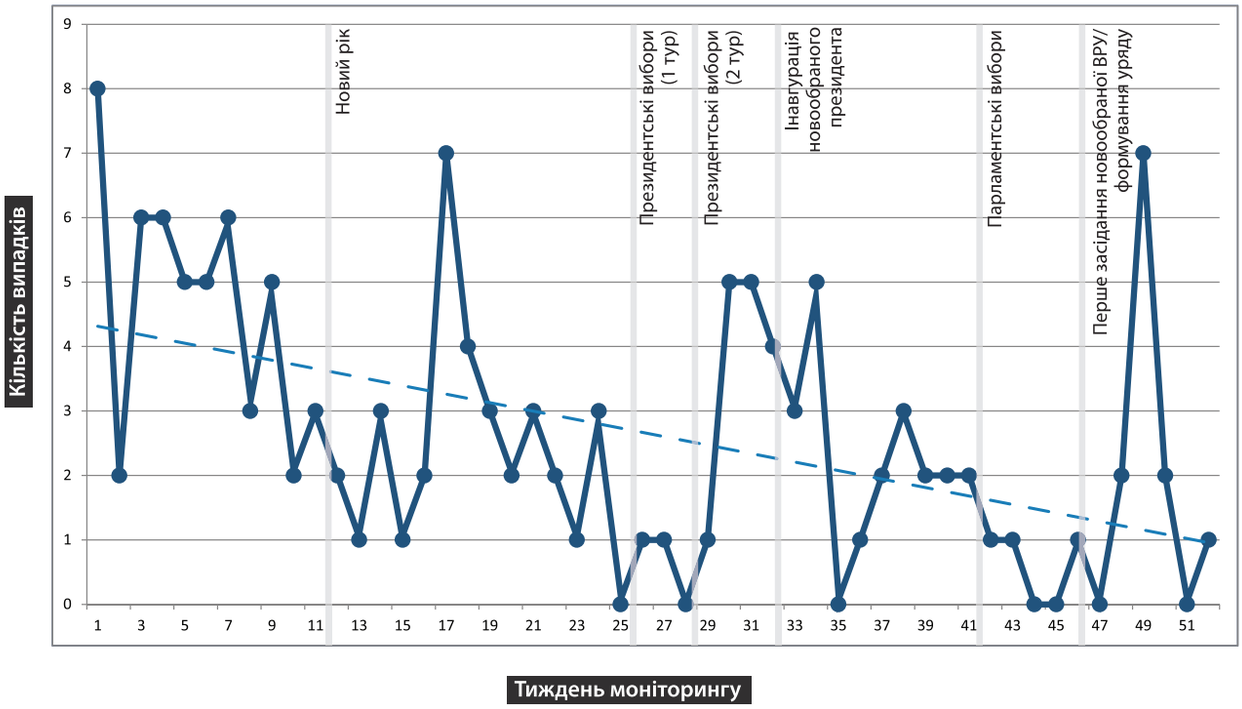

INSTITUTE RESPUBLICA ROSA LUXEMBURG STIFTUNG В УКРАЇНІ

Конфронтації та насильство ультраправих: результати моніторингу 14.10.2018 – 14.10.2019

Більшість випадків ультраправого насильства та конфронтацій трапилися у **Києві** (53 випадки), **Харкові** (18), **Львові** (11), **Одесі** (8), **Дніпрі** (7), **Херсоні** (4), **Кривому Розі** (4) та **Кременчуці** (3), **Житомирі** (3), **Запоріжжі** (3). По два епізоди насильства/конфронтацій зафіксовано у Черкасах, Івано-Франківську та Рівному. По одному випадку — в Бердянську, Чернігові, Чернівцях, Краматорську, Кремінній, Луцьку, Миколаєві, Переяславі-Хмельницькому, Полтаві, Ужгороді, Вінниці, Яготині, селі Богданівка (Миколаївська область), смт Голованівськ (Кіровоградська область), смт Мангуш (Донецька область), селі Нові Боровичі (Чернігівська область), смт Широке (Дніпропетровська область).

Географія ультраправого насильства та конфронтацій

INSTITUTE RESPUBLICA ROSA LUXEMBURG STIFTUNG В УКРАЇНІ **Конфронтації та насильство ультраправих**: результати моніторингу 14.10.2018 – 14.10.2019

Найбільш помітними ультраправими акторами конфронтацій та насильства за період моніторингу були «С14» і «Національний корпус».

«С14»: 40 зафіксованих випадків, серед них 25 нападів насильницького характеру, з них 10 — насильство проти людей.

«Національний корпус»: 30 зафіксованих епізодів, 21 — насильницького характеру, з них 15 — проти людей.

Далі (у порядку спадання насильницької/конфронтаційної активності): «Традиція і порядок», «Невідомий патріот», «Фрайкор», «Національні дружини», «Братство», «Азов», «Катехон», «Сокіл», «Світанок», «Автономное национал-социалистическое общество» (АНСО) та «Карпатська Січ».

Найбільш помітні актори

	С14	Національний корпус	Традиція і порядок	Невідомий патріот	Фрайкор
зафіксовано випадків	40	30	11	6	6
з них насильницьких	25	21	8	3	5
насильство проти людей	10	15	8	2	4

Серед ідентифікованих також: **«Національні дружини», «Братство»** (по 5 випадків), **«Азов», «Катехон»**, **«Сокіл»** (по 4), **«Світанок»**, **«АНСО»** (по 3), **«Карпатська Січ»** (2).

INSTITUTE RESPUBLICA ROSA LUXEMBURG STIFTUNG В УКРАЇНІ

Конфронтації та насильство ультраправих: результати моніторингу 14.10.2018 – 14.10.2019

Лише понад третину ультраправого насильства було спрямовано проти майна (32 випадки), натомість у більшості епізодів (57) **насильство скеровувалося проти людей**. Це призвело до **травм** мінімум у 46 випадках.

За охоплений моніторингом період насильницькі дії ультраправих були спрямовані, зокрема, проти: феміністичних/ЛГБТ+ активіст_ок (14 випадків), представни_ць та прихильни_ць політиків і політичних партій (13), представни_ць державних інституцій/силових структур (12), журналіст_ок (4), представни_ць бізнесу (4), митців (3), представни_ць етнічних меншин/мігрант_ок (2).

Жертви насильницьких дій

феміністичні або ЛГБТ активіст_ки
14

політики/політичні партії
13

державні інституції
12

журналіст_ки або ЗМІ
4

бізнес
4

митці
3

етнічні меншини
2

INSTITUTE RESPUBLICA ROSA LUXEMBURG STIFTUNG В УКРАЇНІ

Конфронтації та насильство ультраправих: результати моніторингу 14.10.2018 – 14.10.2019

Об’єкти насильницьких дій

9 компанії та дрібний бізнес

7 радянські пам’ятники

5 офіси політиків та партій

2 російські посольства

2 церкви

2 державні інституції

2 меморіали жертвам Голокосту

2 майно ромів

1 майно адвоката

1 художні виставки

INSTITUTE RESPUBLICA ROSA LUXEMBURG STIFTUNG В УКРАЇНІ

Конфронтації та насильство ультраправих: результати моніторингу 14.10.2018 – 14.10.2019

Ультраправе **насильство проти майна** (яке не супроводжувалося насильством проти людей) включало напади на: компанії та дрібний бізнес (9 випадків), радянські пам’ятники (7), офіси політиків та політичних партій (5), меморіали жертвам Голокосту (2), російські посольства (2), церкви (2), державні інституції (2), майно ромів (2), художні виставки (1) та майно адвоката (1).

Протягом цього періоду **конфронтаційні вуличні дії ультраправих** (без елементів насильства), серед іншого, були спрямовані проти політичних партій чи політиків (11 випадків), бізнесу (5), державних інституцій/правоохоронних органів (7), феміністичних активіст_ок або представни_ць ЛГБТ+ (6), журналіст_ок чи ЗМІ (3), митців/художніх виставок (3), релігійних установ (2), медичних установ (2), етнічних меншин/мігрант_ок (1).

Об'єкти конфронтацій

політики/політичні партії **11**

державні інституції **7**

феміністичні або ЛГБТ активіст_ки **6**

бізнес **5**

художні виставки **3**

журналіст_ки або ЗМІ **3**

релігійні установи **2**

медичні установи **2**

етнічні меншини **1**

ОСНОВНІ ГРУПИ ЖЕРТВ УЛЬТРАПРАВОГО НАСИЛЬСТВА В УКРАЇНІ

ЛГБТ+ ТА ФЕМІНІСТКИ

Чи не найчастіше жертвами ультраправого насильства ставали представни_ці ЛГБТ+ та феміністичного руху.

29 серпня 2019 р. у Києві під час заходів, присвячених подіям в Іловайську 2014 р., учасник бойових дій напав на ветерана батальйону «Донбас» Віктора Пилипенка, який є відкритим геєм і активістом ЛГБТ+, брав участь у Марші рівності. Потерпілий написав заяву і, наскільки відомо, була зареєстрована кримінальна справа про напад на ґрунті ненависті через сексуальну орієнтацію. Ситуація зацікавила Моніторингову місію ООН, яка назвала недопустимим такий акт насильства.

Схожий випадок стався через місяць, коли **28 вересня 2019 р. в Києві** напали на ветерана Василя Давиденка. Суботнього вечора дорогою додому його підстерегли п'ятеро чоловіків і з криками: «Думал, мы не узнаем, где ты живешь, п...ар?» — вчинили групове побиття. Потерпілий згодом написав заяву, після чого було зареєстровано кримінальну справу про напад на ґрунті ненависті через сексуальну орієнтацію. Варто наголосити, що справи з подібною кваліфікацією вкрай рідкісні в Україні — як через небажання правоохоронців давати таку кваліфікацію, так і страх потерпілих, які просто не звертаються у правоохоронні органи. Обидва випадки набули широкого розголосу, завдяки чому, можливо, справи отримали належну кваліфікацію.

Більшість інших нападів на активіст_ок ЛГБТ+ відбувалися довкола подій, на яких вони намагалися виступити за свої права. **18 листопада 2018 р. у Києві** «С14», «Традиція і порядок», «Правий сектор», «Братство», «Національний корпус», «Карпатська Січ» і «Катехон» здійснили напад на марш пам'яті трансгендерних людей, на який вийшли близько півсотні демонстрант_ок. Праворадикали прибули на місце проведення маршу і почали вигукувати гомофобні та трансфобні гасла, а також кидати в учасни_ць димові шашки. При цьому поліція не перешкоджала нападникам, а натомість змусила спочатку поміняти місце проведення маршу, а згодом взагалі заштовхала учасни_ць у метро. У результаті сутичок постраждало мінімум п'ятеро людей, серед них журналіст_ки.

8 березня 2019 р. в Києві «Традиція і порядок», «Сокіл», «Братство» та «Катехон» біля пам'ятника княгині Ользі проводили протест проти феміністичного маршу. Праворадикали почали штовхати учасни_ць, ламали транспаранти, кидали піротехніку. У результаті поліція затримала трьох нападників та доставила їх у відділок для надання пояснень. Ще трьох праворадикалів правоохоронці заблокували.

11 квітня 2019 р. в Києві «Братство», «Катехон», «Сестринство св. Ольги» та «Традиція і порядок» намагалися зірвати проведення Європейської лесбійської конференції. Ультраправі використовували сльозогінний газ, заливши ним вхід до приміщення, у декого з нападників були бити. У результаті нападу постраждало 10 людей.

15 травня 2019 р. у Запоріжжі «С14» та «Національний корпус» напали із зеленкою на учасни_ць акції ЛГБТ+ «Сто кроків гордості». Акція була присвячена річниці виключення гомосексуальності з Міжнародної класифікації хвороб у 1990 р. Після погроз організатор_кам акції для забезпечення порядку було задіяно майже півтисячі силовиків. Незважаючи на це, в останній момент організатор_кам довелося перенести місце проведення заходу. Однак ні це, ні присутність дипломатів та представни_ць міжнародних організацій не змогло гарантувати безпеку — кількох учасни_ць акції праворадикали облили зеленкою.

Праворадикали з «Катехону» облили сльозогінним газом учасни_ць акції на підтримку прав ЛГБТ+ спільноти **17 травня 2019 р. у Чернівцях**. Поліція затримала двох осіб за дрібне хуліганство.

19 червня 2019 р. у Києві четверо чоловіків напали на відвідувач_ок кінопоказу в рамках «КиївПрайду», що проходив у приміщенні платформи культурних ініціатив «Ізоляція». Кількох відвідувач_ок, серед яких були неповнолітні, залили сльозогінним газом та били ногами.

Не обійшлося без сутичок і на самому «КиївПрайді», який відбувся **у Києві 23 червня 2019 р.** Його противники влаштували штовханину, а після завершення маршу невідомі напали на маріупольського студента, волонтера «Платформи ТЮ» Сергія Моржова. Його та кількох інших людей відстежили після маршу і вчинили груповий напад поблизу метро «Чернігівська». Четверо чоловіків розприскали сльозогінний газ, а коли Сергій впав, побили його ногами, розірвали футболку та забрали її як трофей.

Сплеск насильства проти ЛГБТ+ супроводжував і «ХарківПрайд», який пройшов **15 вересня 2019 р. у Харкові**. 12 вересня «Фрайкор», «Традиція і порядок» та «Правий сектор» напали на лекцію про толерантність, яка проходила у Харківському літературному музеї. Вони облили учасни_ць зеленкою, у результаті чого постраждало двоє людей. На самому марші 15 вересня

серед противників заходу засвітилися «Фрайкор», «Традиція і порядок», «Братство». Того дня від агресії праворадикалів постраждало мінімум семеро учасни_ць, у тому числі неповнолітні, а також двоє поліцейських. До відділку було доставлено 17 нападників, трьох із них було затримано.

ЕТНІЧНІ МЕНШИНИ, МІГРАНТ_КИ, АНТИСЕМІТИЗМ

Окрім «традиційних» конфронтацій та насильства проти ЛГБТ+, з боку ультраправих не обійшлося і без інших «традиційних жертв». Протягом року моніторинг зафіксував низку нападів на ґрунті расової, етнічної ненависті та антисемітизму.

Так, **23 жовтня 2018 р. в Києві** «С14» разом з поліцією та «Муніципальною вартою Києва» провели виселення ромів з місця їхнього тимчасового проживання поблизу центрального залізничного вокзалу.

25 березня 2019 р. в Івано-Франківську «більше десятка невідомих осіб молодого віку, одягнені у темний одяг», імовірно ультраправі, напали на місце тимчасового проживання ромів, закидали житло пляшками із запалювальною сумішшю та одразу втекли. За повідомленням журналіста місцевого видання «Репортер» Андрія Філіппського, напад на табір, імовірно, стався після того, як журналісти видання написали репортаж про життя ромів у цьому таборі. Писати заяву постраждалі відмовилися.

27 травня 2019 р. у Києві представники організації «Невідомий патріот» зірвали захід, присвячений розпалюванню ворожнечі проти ромів, організований фондом «Чіріклі» в Українському кризовому медіацентрі. На підлозі пресцентру праворадикал Максим Ярош розклав ножі, сокиру, шило та дві пляшки віскі, які він нібито відібрав у ромів. Згодом до пресцентру прибула поліція, але адміністраторка зали вже оголосила про припинення заходу.

У вересні 2019 р. у Запоріжжі мешканці багатоквартирного будинку підпалили двері до перукарні, яка належала самотній матері ромського походження. Конфлікт із сусідами у жінки був і до підпалу, сусіди лаялися, що «циганам тут не місце», «цигани брудні», викидали їй сміття під двері.

30 жовтня 2018 р. в Ужгороді «Карпатська Січ» і організація «Об'єднані війною» напали на мігранта, власника дрібного бізнесу через попередній конфлікт із ним. Обґрунтовуючи напад у своїх соціальних медіа, праві вживали ксенофобську антимігрантську риторику, проголошуючи «боротьбу з приїжджим мусульманським криміналом» та «чужинцями з ворожими настроями», які «приїжджають на наші землі, ведуть незаконний бізнес, торгують наркотиками, відкривають борделі, нападають і вбивають українців».

У вересні 2019 р. в селі Богданівка Миколаївської області вандали познущалися над пам'ятником жертвам Голокосту. Інцидент трапився на місці концтабору, де було вбито 54 тисячі євреїв. Пам'ятник розмалювали свастиками і прикріпили до нього «послання» до президента Володимира Зеленського, політика Євгена Червоненка і директора Українського єврейського комітету Едуарда Долинського. «Опомнитесь, ж_ды, остановитесь, ибо продажа украинской земли быстро приведет вас к Холокосту», — було написано у «посланні». Поліція відкрила кримінальне провадження за осквернення пам'ятника жертвам нацистських переслідувань та за розпалювання міжнаціональної ворожнечі.

У вересні в Голованівську Кіровоградської області також осквернили меморіальний комплекс жертвам Голокосту. На меморіалі, спорудженому на місці страти нацистами понад дев'ятисот євреїв у часи Другої світової війни, зобразили свастики та написали антисемітські слогани. Співробітники СБУ спільно із Нацполіцією встановили особу вандала, який виявився мешканцем Києва. Зловмиснику було повідомлено про підозру у вчиненні злочинів, передбачених ч. 1 ст. 161 (умисні дії, спрямовані на розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, на приниження національної честі та гідності) та ч. 3 ст. 297 (наруга над могилою, іншим місцем поховання) Кримінального кодексу України.

Меморіал у Голованівську. Фото: facebook.com/graty.me

ПОЛІТИЧНЕ ПРОТИСТОЯННЯ

Значна частина вуличних конфронтацій та насильства була направлена проти політиків чи політичних партій, зокрема, **у контексті електоральних перегонів**.

Так, **20 жовтня 2018 р. у Дніпрі** «Нацкорпус» зірвав збори політичної партії «Розумна сила».

У листопаді 2018 р. в Житомирі ймовірно члени «С14» зіпсували бігборд лідера партії «Наші» Євгенія Мураєва.

У листопаді 2018 р. в Одесі ймовірно вони ж обмалювали машину депутата обласної ради від «Опозиційного блоку» Віктора Баранського.

12 грудня 2018 р. в Києві невідомі, ймовірно ультраправі, розгромили офіс партії «Розумна сила». Близько 15 людей у масках і камуфляжі увірвалися до офісу, ламали меблі, били тих, хто перебували у приміщенні. У результаті нападу серйозно постраждало мінімум двоє людей.

Близько **30 грудня 2018 р. у Кременчуці** члени «С14» напали на приймальню «Опозиційного блоку», розбивши вивіску та обписавши стіни.

4 січня 2019 р. у Житомирі члени «С14» розгромили офіс КПУ.

1 лютого 2019 р. у Бердянську представники «Національного корпусу» намагалися зірвати зустріч кандидата в президенти Олександра Вілкула («Опозиційний блок») з виборцями та облили його зеленкою, звинувачуючи у проросійських поглядах. У результаті нападу політик отримав опіки очей. Того ж дня в селищі міського типу Мангуш на Донеччині ймовірно члени Цивільного корпусу «Азов» заблокували приміщення, де мала відбутися зустріч із Вілкулом.

7 лютого 2019 р. в Черкасах ймовірно члени «Національного корпусу» спиляли бігборд із передвиборчою рекламою Вілкула – відеозапис процесу з'явився у соціальних мережах «Національного корпусу».

21 лютого 2019 р. в Дніпрі члени «С14» зірвали засідання виборчої комісії, протестуючи проти призначення голови комісії, якого вони звинувачували у сепаратизмі.

30 червня 2019 р. у Краматорську біля будівлі окружного адміністративного суду кандидатку в депутати від «Опозиційної платформи» Анастасію Петренко ультраправі обсипали борошном.

6 липня 2019 р. у Львові «Нацкорпус» розігнав акцію на підтримку Анатолія Шарія. Кілька прихильни_ць скандального блогера та кандидата у народні депутати спробували провести акцію біля Оперного театру. Одразу після старту акції до учасни_ць підійшли представники «Національного корпусу» і відібрали в учасни_ць акції червоні кульки, знищили їх. Після цього відбулася словесна перепалка та невеликі сутички. Правоохоронці, які теж були присутні на площі перед Оперним театром, розборонили присутніх.

У липні 2019 р. в Одесі ймовірно «Правий сектор» напав на кандидата в депутати Геннадія Чекіту, обливши його та ще кількох людей зеленкою та розмалювавши фарбою приміщення офісу кандидата.

10 липня 2019 р. у Харкові ймовірно «Фрайкор» напав на Дмитра Святаша — кандидата у народні депутати від «Опозиційної платформи». Кілька десятків нападників використали сльозогінний газ та побили кандидата, у результаті чого він отримав опіки рук та інші тілесні ушкодження.

Від дій ультраправих постраждали не лише представни_ці політичних партій, котрих праві звинувачували у «проросійських» поглядах.

9 лютого 2019 р. у Києві ультраправі з «С14», «Традиції і порядку» та організації «Невідомий патріот» разом із громадськими активіст_ками пікетували з'їзд кандидатки у президенти Юлії Тимошенко, вимагаючи покарати винних у вбивстві Катерини Гандзюк. Через використання масок та наявність газових балончиків, виявлених при огляді речей протестувальників, поліція затримала та доставила до відділку більше десятка ультраправих. При обшуку у відділку в них також виявили ножі та травматичні пістолети. За словами поліції, згодом група ультраправих, озброєна газовими балончиками, кастетами, ножами і пістолетами прийшла під відділок та намагалася його захопити. У результаті було затримано ще кілька десятків ультраправих. Під час бійки постраждало мінімум семеро осіб, серед них — троє представників поліції. Були порушені три кримінальні справи за напад на відділок, а також справа за перевищення службових повноважень представником поліції. Наскільки відомо, всіх ультраправих згодом відпустили, а ще через деякий час чотирьох із них оголосили у розшук.

Насильство та конфронтації з боку ультраправих у контексті електоральних перегонів були направлені не лише проти опозиційних кандидатів.

Так, **9 березня 2019 р. у Києві та Черкасах** «Національний корпус» та «Національні дружини» влаштовували бійки з поліцією, намагаючись зірвати зустрічі кандидата в президенти Петра Порошенка. У Черкасах представники «Нацкорпусу» прийшли на виступ президента біля палацу Дружби народів і спробували пройти до сцени, однак їм завадили правоохоронці. Праворадикали намагалися прорвати кордон поліції, вони використовували фаєри, а один з демонстрантів виліз на поліцейську

машину. У результаті бійки було травмовано 22 правоохоронці, поліція затримала двох найактивніших учасників подій, яких підозрюють в організації сутичок. У Києві «Національний корпус» і «Національні дружини» провели акцію протесту біля будівлі адміністрації президента й намагались прорвати захисний кордон, у результаті чого постраждали троє правоохоронців.

16 березня 2019 р. «Національний корпус» намагався зірвати проведення зустрічі Порошенка з виборцями **у Полтаві**. Праворадикали влаштували бійку з поліцією перед початком мітингу, у результаті якої постраждала одна людина, а 10 ультраправих було затримано.

19 березня 2019 р. «Національний корпус» та «Національні дружини» намагалися завадити зустрічі Порошенка **в Івано-Франківську**. У результаті почалася бійка з правоохоронцями, під час якої постраждала одна людина.

14 травня 2019 р., вже після президентських виборів, сутички сталися **у Києві** під Конституційним судом — між «Свободою» і «Національним корпусом», які звинувачували Порошенка у корупції, та прихильни_цями Порошенка. Протистояння оперативно припинили правоохоронці, розділивши обидва табори кордоном Національної гвардії та Нацполіції.

Вже після закінчення парламентських виборів **25 липня 2019 р. у Києві** група осіб заблокувала автомобіль Петра Порошенка під будівлею Державного бюро розслідувань. Один із нападників виліз на капот, сталася бійка з охороною колишнього президента. У результаті нападу було відкрите кримінальне провадження за статтею «хуліганство». Одним із нападників був ветеран полку «Азов» Микита Макєєв. Про це він заявив у відеозверненні, опублікованому на його сторінці в Facebook.

ЦЕНЗУРА І ТИСК НА СВОБОДУ СЛОВА

Протягом року моніторинг також зафіксував випадки, коли ультраправі намагалися цензурувати мистецтво, серед іншого вдаючись до конфронтації та насильства.

23 січня 2019 р. в Києві члени «С14» прийшли до київської Академії мистецтв, вимагаючи відрахування Спартака Хачанова та звинувачуючи його в нарузі над українською армією та сепаратизмі. Приводом для протистояння стала дипломна виставка студента, спрямована проти мілітаризму. Хачанову довелося зачинитися у приміщенні, щоб не стати жертвою насильства. Через тиск та погрози Спартак Хачанов покинув країну.

17 лютого 2019 р. в Києві Юрій Павленко («Хорт») із «Соціал-націоналістичної асамблеї» порізав ножем роботи Олександра Грєхова, розміщені на станції метро Тараса Шевченка у рамках виставки «Квантовий стрибок Шевченка». Він пояснив свій вчинок тим, що роботи художника нібито «образили його національні почуття». Згодом з'явилися повідомлення, що виставку відмінили **у Львові та Житомирі** через тиск та погрози з боку ультраправих. Зокрема, у Львові виставку мала приймати книгарня «Книжковий лев», однак власниця книгарні Катерина Іванова почала отримувати погрози через соціальні мережі, а згодом у магазин навідалися праворадикали. Катерина Іванова зазначила, що її книгарня опинилася в ситуації, коли «не робить нічого незаконного й не має ніяких інструментів захисту». **У Вінниці** виставку мали показувати в обласному краєзнавчому музеї. Музейники вирішили перенести виставку на невизначений термін, щоб уникнути ймовірної небезпеки для колекції та відвідувачів. **У Житомирі** обласна рада скасувала акцію, в рамках якої портрети Шевченка мали з'явитися на сітілайтах біля автобусних зупинок по всьому місту. До голови обласного департаменту культури і туризму Тетяни Парфентієвої та голови облради при-

йшла група людей, яка вимагала скасувати виставку. За словами Тетяни Парфентієвої, цих людей вона часто бачить у будівлі облради й у місті, «вони часто вирішують свої проблеми, просто вибиваючи двері». «Відвідувачі» зірвали афіші акції у будівлі адміністрації та управління культури.

18 травня 2019 р. у Києві близько 60 ультраправих, ймовірно пов'язаних з фанами футбольного клубу «Динамо», напали на фестиваль сучасної культури «Strichka Festival 2019», який проходив у клубі «Closer». Вони били людей, штовхалися, кидали стільці й каміння, «кричали щось про Динамо і Рудольфа Гесса» (один з керівників Третього Райху). У той же день ще одна група людей здійснила напад на відомий київський бар «Coschey Local DIY». 30 осіб напали на відвідувач_ок концерту «No-Wave Dementia». Більшість встигла сховатися в клубі, але одного відвідувача залили сльозогінним газом, побили і викрали особисті речі.

7 червня 2019 р. у Києві ультраправі з «С14», які входять до «Муніципальної варти», брали участь у рейдерському захопленні кінотеатру «Київ». Відбулися сутички, у результаті яких побили учасника акції проти захоплення кінотеатру.

Вдавалися ультраправі й до тиску на засоби масової інформації та журналіст_ок, намагалися обмежувати свободу слова.

Так, **21 листопада 2018 р. в Харкові** представники «Фрайкору» штовхали журналіст_ок каналу «NewsOne», звинувачуючи їх у «пропаганді сепаратизму».

3 грудня 2018 р. у Києві члени «УНА-УНСО» заблокували роботу телеканалу «Наш» і перешкоджали роботі журналіст_ок. Поліція розблокувала вхід до приміщення і забрала п'ятьох ультраправих до відділку для надання пояснень.

21 грудня 2018 р. у Львові «Національний корпус», «Розвиток громади» та «Українська спілка учасників АТО» увірвалися до приміщення «Zaxid.net» та перешкоджали роботі медіа, обурюючись журналістським розслідуванням про махінації з виділенням землі учасникам АТО.

24 грудня 2018 р. в Києві ймовірно ультраправі (члени «С14» «святкували» цю подію у своїх соціальних медіа) спалили машину адвоката Валентина Рибіна. Раніше адвокат вже зазнавав тиску з боку «С14» через своїх клієнтів: В'ячеслава Пивоваренка, підозрюваного у замаху на журналіста Аркадія Бабченка, Володимира Рубана, якого звинувачують у підготовці терактів та державній зраді, та низки інших фігурантів гучних справ про державну зраду.

2 липня 2019 р. в Києві під час акції на підтримку Петра Порошенка відбувся напад на журналіста «Страна.юа» Владислава Бовторука. Нападником був Олексій Цимбалюк – підставний кіллер Аркадія Бабченка й член «Правого сектору», якому згодом оголосили підозру.

8 липня 2019 р. у Києві «С14», «Національний корпус» та «Гонор» закидали петардами будівлю каналу «NewsOne» через телеміст з російським каналом «Росія-24», пізніше скасований через погрози журналіст_кам. Під час акції праворадикали також спробували напасти на журналіста «Страна.юа» Кирила Малишева, але втрутилася поліція.

30 липня 2019 р. у Києві члени організації «Традиція і порядок» увірвалися до приміщення «Укрінформу», де проходила прес-конференція кандидатів у народні депутати самовисуванця Андрія Аксьонова та кандидата від «Європейської солідарності» Сергія Кошукова. Ультраправі побили співробітників агентства, виламали двері до пресцентру, закидали присутніх яйцями та зірвали сам захід. У результаті нападу постраждало троє співробітників агентства, поліція затримала двох нападників.

«НЕВИДИМІ» НАПАДИ

Деякі випадки ультраправого насильства, під час яких постраждали люди, майже не висвітлювалися в ЗМІ.

Наприклад, близько **6 листопада 2018 р. в Києві** члени «С14» «затримали» громадянина, звинувачуючи у крадіжці.

Приблизно **21 грудня 2018 р. в Одесі** учасники «С14» побили двох підлітків через відео, де ті «знущаються» над гімном. Члени «С14» обґрунтовували свої дії тим, що на відео підлітки «вигукували фрази, пов'язані з "руським міром"».

Приблизно **27 грудня 2018 р. в Кривому Розі** члени «С14» побили чоловіка, над яким триває суд за «наругу» над прапором. Обґрунтовуючи напад, у «С14» назвали постраждалого «ватніком».

Близько **10 лютого 2019 р. в Києві** представники «Автономного национал-социалистического общества» побили чоловіка, звинувачуючи його у «негідній поведінці» та називаючи «недолюдиною».

У липні 2019 р. в Одесі п'ятеро представників «Нацкорпусу» напали на хлопця, який критикував їхню організацію у соцмережах. Напад було зафіксовано на відео, на якому видно, як праворадикали ведуть побитого хлопця «для розмови», б'ють його ногами і погрожують убити.

ВИСНОВКИ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

Описані вище події вказують на системну проблему з ультраправим насильством, яка виникає в умовах бездіяльності, а часом і потурання з боку правоохоронної системи. Через це ультраправі групи, організації, партії та індивіди відчувають свою безкарність і продовжують становити загрозу для меншин, журналіст_ок, політичних опонент_ок, свободи слова, мирних зібрань та свободи переконань, тиснуть на представни_ць опозиційних політичних сил та бізнес, вчиняють позасудові розправи тощо.

Для того, щоб хоча б почати вирішувати окреслену проблему, рекомендується:

Центральним та місцевим органам влади:

- припинити державне фінансування ультраправих та парамілітарних формувань з боку міністерств та місцевих бюджетів.

Правоохоронній системі:

- послідовно виконувати і слідкувати за дотриманням законодавства, зокрема про покарання за вчинки, що в Кримінальному кодексі України класифікуються як «умисні дії, спрямовані на розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті, на приниження національної честі та гідності або образа почуттів громадян у зв'язку з їхніми релігійними переконаннями, а також пряме чи непряме обмеження прав або встановлення прямих чи непрямих привілеїв громадян за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками»;
- виконувати позитивні зобов'язання щодо захисту громадянських прав, зокрема, гарантувати та забезпечити громадян_кам, які не порушують законодавство, безпечну реалізацію права на мирні зібрання та свободу слова;
- проводити належне розслідування та покарання випадків насильства на ґрунті ненависті, порушень права на мирні зібрання та свободу слова, притягнути до відповідальності тих, хто перешкоджає проведенню таких рослідувань чи реалізації покарання;
- розслідувати справи про напади на опозиційних активіст_ок і журналіст_ок.

Міжнародній спільноті:

- чинити тиск на українську владу та правоохоронну систему для забезпечення реалізації прав на мирне зібрання та свободу слова, для належного розслідування злочинів на ґрунті ненависті, для покарання винних та запобігання таким злочинам у майбутньому;
- чинити послідовний тиск з метою деполітизації правоохоронних органів, деінтеграції ультраправих формувань з правоохоронної системи та гілок влади.

Громадянському суспільству:

- не співпрацювати з людьми, які поділяють ультраправі ідеології та вчиняють насильство на ґрунті ненависті, перешкоджають реалізації права на мирні зібрання та свободу слова;
- консолідувати зусилля для підтримки вразливих груп, які найбільше страждають від ультраправого насильства.

ОГЛЯД ОСНОВНИХ УЛЬТРАПРАВИХ ОРГАНІЗАЦІЙ УКРАЇНИ

АЗОВСЬКИЙ РУХ

Найбільше ультраправе угруповання. Складається із трьох основних структур: полку Національної гвардії України «Азов» (військове крило), партії «Національний корпус» (політичне крило) та «Національних дружин» (силове вуличне крило). Рух налічує 20 000 членів, серед яких півтори тисячі вишколеного і добре озброєного особового складу полку «Азов», в т.ч. танкова рота.

Полк «Азов» (створений навесні 2014 р.) — єдиний радикально політизований підрозділ, що офіційно входить до складу силових відомств України. Його основу склали харківські ультраправі із «Соціал-Національної Асамблеї» (СНА), що стояла на засадах ідеології «расового соціал-націоналізму». Ще одним джерелом залучення добровольців до підрозділу стали радикальні футбольні ультрас клубів «Динамо» (Київ), «Металіст» (Харків), «Шахтар» (Донецьк) та інших.

Очолив «Азов» колишній лідер СНА Андрій Білецький. У 2014 р. він був обраний депутатом парламенту VIII скликання. Міністр Аваков зіграв важливу роль у становленні підрозділу «Азов»: він ініціював інтеграцію угруповання до складу МВС та його подальше переформування у полк Національної гвардії. Бійці отримали серйозну підготовку від українських та іноземних військових спеціалістів, мають хороше оснащення та новітнє озброєння.

«Азов» було внесено до списку терористичних організацій сайту Terrorism Research & Analysis Consortium TRAC.

«Національний корпус» — ідеологічна політична партія, налічує понад 6,5 тис. членів та має 14 регіональних осередків. На парламентських виборах 2019 р. партія увійшла до єдиного «націоналістичного блоку» разом з ВО «Свобода» та «Правим сектором». Блок набрав 2,15%. Тактика партії полягає у побудові розгалуженої мережі партійних та парасолькових структур, наповнених ідейними, вмотивованими й озброєними членами. Партія має суттєвий вплив на середовище футбольних хуліганів. Її члени проводять лекції в школах, університетах, влаштовують мілітарні табори для дітей, працюють з ветеранами АТО, залучаючи їх до

своїх лав. Серед «молодіжних проєктів» партії — «Юнацький корпус», «Пам'ять нації», літературний клуб «Пломінь».

«Національні дружини» (засновані 2017 р.) — вуличні парамілітарні підрозділи партії «Національний корпус», що нібито допомагають поліції забезпечувати громадський порядок. На практиці займаються нападами на опозиційні мітинги, ромські поселення тощо та відкрито протистоять правоохоронцям під час масових зібрань. Національний корпус та Національні дружини мають спільний логотип.

ВСЕУКРАЇНСЬКЕ ОБ'ЄДНАННЯ «СВОБОДА»

Найбільша ультраправа партія України, яка 2012 р. отримала 37 місць у парламенті. Під час Євромайдану партія втратила свій вплив на тлі інших, радикальніших ультраправих. ВО «Свобода» мало 5 депутатів у Верховній Раді VIII скликання, обраних за мажоритарними округами, і 15 депутатів обласних рад. 31 серпня 2015 р. під час протестів під Верховною Радою проти надання особливого статусу окремим районам Донбасу один із членів «Свободи» жбурнув гранату у правоохоронців, загинуло троє людей.

На виборах 2019 р. ВО «Свобода», разом з іншими ультраправими партіями, набрало 2,15% голосів і не потрапило до Парламенту (лише одна членкиня партії Оксана Савченко пройшла по одномандатному округу). Попри це партія може претендувати на державне фінансування.

СОКІЛ

Військово-спортивна молодіжна організація, пов'язана з ВО «Свобода», має представництва по всій країні, займається вуличним насильством, військовими вишколами тощо. «Сокіл» орієнтується на вербування нової молоді, яка раніше не була залучена у політику, проводить лекції у середніх школах та університетах. Одним з її лідерів був Руслан Андрійко — депутат від ВО «Свобода» у Київській міській раді з 2014 по 2019 рр.

С14

Радикальна ультраправа організація (налічує до 350 членів), базована в Києві, має чимало регіональних підрозділів. Найбільш представлена у вуличному насильстві, здійснює регулярні напади (також збройні) на лівих активіст_ок, опозиціонер_ок, ром_ок, критичних до влади журналіст_ок тощо. «С14» пер-

шою розпочала серію ромських погромів у 2018 р., в результаті чого в червні 2018 р. у Львові група молодих людей напала на місце тимчасового проживання ром_ок і вбила 24-річного Давида Папа.

Двох членів «С14» звинувачують у вбивстві публіциста Олеся Бузини 2015 р.

У 2016 р. в день народження Гітлера було вчинено замах на вбивство лівого активіста Стаса Сергієнка. «Десь рік назад ми його підрізали у Києві, ну, якісь невідомі патріоти», — пізніше прокоментував напад лідер «С14» Євген Карась.

Організація отримує фінансування з державних грантів та, за словами її лідера, співпрацює зі Службою безпеки України. Сам Карась запевняє, що це обмежується «боротьбою з сепаратистами». «С14» користувалася підтримкою нардепів попереднього скликання Ігоря Луценка (ВО «Батьківщина»), Єгора Соболєва («Самопоміч»), Олега Петренка («Блок Петра Порошенка»). Євген Карась був присутній на церемонії отримання Томосу поруч з Петром Порошенком, Юрієм Луценком та іншими політиками з оточення експрезидента.

28 вересня 2019 р. представники «С14» заявили про перетворення організації на партію «Суспільство майбутнього».

У 2017 р. «С14» була внесена до списку терористичних організацій сайту Terrorism Research & Analysis Consortium TRAC.

«С14» має кілька безпосередньо пов'язаних проектів, серед яких «Спілка ветеранів війни з Росією» та «Освітня асамблея».

МУНІЦИПАЛЬНА ВАРТА

Громадське формування, засноване у 2017 р. членами групи «С14» під патронатом КМДА нібито для сприяння поліції з дотримання правопорядку в місті. Завдяки цьому статусу члени «Варти» отримали право на патрулювання вулиць, легальне застосування сили до «правопорушників», а також на фінансування з бюджету міста. За словами спікерів організації, у 2018 р. підрозділ налічував до 250 членів. Структура була сформована у Голосіївському районі Києва, де за право «охороняти порядок» «С14» мала силовий конфлікт з іншою праворадикальною групою «Варта Голосієва».

Частина членів «Муніципальної варти» увійшла до **«Муніципальної охорони»** — комунального підприємства, створеного КМДА навесні 2019 р. також для охорони правопорядку і фінансованого з міського бюджету. 7 червня 2019 р. «Муніципальну охорону» використали для захоплення столичного кінотеатру «Київ». Члени організації відверто говорять, що одним із головних напрямків їхньої діяльності є боротьба з ром_ками та бездомними.

МУНІЦИПАЛЬНА ВАРТА КИЄВА

МУНІЦИПАЛЬНА ОХОРОНА

За словами Євгена Карася, «Муніципальна варта» й «Муніципальна охорона» «доповнюють одна одну».

ПРАВИЙ СЕКТОР

Заснована в часи Євромайдану організація, а згодом політична партія, яка нараховувала кілька тисяч членів у різних регіонах України, а також сформувала свій власний парамілітарний підрозділ — Добровольчий український корпус, який брав участь у бойових діях, але не був включений до складу Збройних сил. «Правий сектор» заволодів значною кількістю одиниць зброї, вивезеної з фронту, і регулярно погрожував владі, яку іменував «режимом внутрішньої окупації». Після збройного конфлікту між членами організації та поліцією на Закарпатті 2015 р., ліквідації кількох озброєних бойовиків, пов'язаних із «Правим сектором», та виходу з партії її лідера Дмитра Яроша організація переживає глибоку кризу.

Входить до списку терористичних організацій сайту Terrorism Research & Analysis Consortium TRAC.

ДЕРЖАВНИЦЬКА ІНІЦІАТИВА ЯРОША (ДІЯ)

Націоналістична організація, створена з активу партії «Правий сектор», базована у Дніпрі. До складу входять фронтовики «Добровольчої української армії» — парамілітарного формування, утвореного з військового підрозділу, що був виведений з АТО у 2018 р. З 2018 р. «ДІЯ» займається створенням мережі парамілітарних загонів територіальної оборони у низці регіонів України, проводить військові вишколи.

Член «Добровольчої української армії» є ключовим підозрюваним у вбивстві дитини під час замовного замаху на депутата Київської облради В'ячеслава Соболєва.

КАРПАТСЬКА СІЧ

Регіональна ультраправа організація, що діє в Ужгороді, виступає проти «культурного марксизму», під яким має на увазі гендерну політику, мультикультуралізм тощо. Співпрацює із низкою ультраправих організацій Європи. Її члени неодноразово брали участь у нападах на політичних опонентів, ЛГБТ+, антифашистів. Ведуть регулярні

лекції у школах міста. Займаються поширенням перекладеного та виданого українською мовою маніфесту новозеландського терориста і расиста Брентона Тарранта.

БРАТСТВО

Малочисельна, але активна київська організація, що переважно влаштовує провокації проти опозиційних політик_инь та журналіст_ок. На початку військових дій на сході України її члени брали долучилися до батальйону «Азов», потім перейшли до батальйону «Шахтарськ» (майбутній «Торнадо»), а після його розпуску створили власний підрозділ у складі МВС — роту «Свята Марія», яка припинила своє існування у 2016 р. Зараз ведуть популярний інтернетканал, займаються медійною пропагандою з розпалювання ненависті, значною мірою орієнтуючись на аудиторію радикально налаштованих ветеранів АТО та решту ультраправих. Дружина лідера «Братства» Дмитра Корчинського — Оксана Корчинська — була депутаткою Верховної Ради VIII скликання від «Радикальної партії» та забезпечувала підтримку ультраправим, звинуваченим у кримінальних діях.

ТРАДИЦІЯ І ПОРЯДОК

Організація, базована в Києві, утворилась на базі неофашистської групи «Реванш» після її розгрому силовими структурами у 2015 р. Змінила радикальну опозиційну позицію на лояльність до влади, отримала фінансування, офіс у центрі Києва та підтримку провладних медіаканалів. Члени організації беруть участь у нападах на лівих та опозиційних активіст_ок, представни_ць ЛГБТ+, після зміни влади долучилися до протестів проти мирного врегулювання конфлікту на сході.

КАТЕХОН

Парасолькова організація, створена для мобілізації ультраправих на силову протидію феміністичним заходам та заходам за права ЛГБТ+. Одним із засновників є заступник голови Київської міської організації ВО «Свобода» Юрій Ноєвий. Виступають з позицій християнського фундаменталізму. Під орудою «Катехону» також була створена жіноча антифеміністична організація «Сестринство св. Ольги», що залучає жінок до такого ж роду діяльності. Діє переважно у Києві, займається зривом художніх виставок, культурних заходів, нападами на феміністичні акції та ініціативи.

НЕВІДОМИЙ ПАТРІОТ

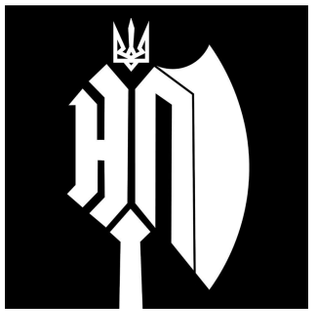

Праворадикальна організація, заснована Вітою Заверухою та Євгеном Строканем, зареєстрована в Києві. У травні 2015 р. Віту Заверуху було заарештовано за спробу пограбування автозаправки та стрілянину по патрульній поліції, від чого загинули двоє поліцейських. Справу було передано до суду. У січні 2017 р. Заверуху звільнили з-під варти під заставу в 1,6 млн грн. Євген Строкань на прізвисько «Хірург» володіє нібито пресагентством «Листопад», яке видає праворадикалам журналістські посвідчення. «Невідомий патріот» відомий нападами на журналіст_ок та зривами публічних заходів. Організація близька до «Братства» і «С14». Як і «Братство», члени організації позиціонують себе радикальними християнами та закликають боротися за консервативні цінності.

ФРАЙКОР

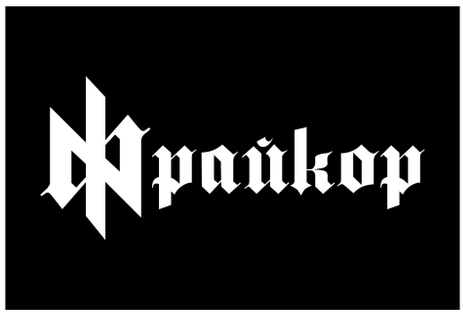

Регіональна ультраправа організація у Харкові. Має своїх добровольців на фронті. У Харкові займається вандалізмом проти пам'яток Другої світової війни, нападами на заходи ЛГБТ+ та атаками на політичних опонент_ок. Цього року члени «Фрайкору», зокрема, вчинили низку нападів на «ХарківПрайді» та вступали в сутички з поліцією.

РОЗВИТОК ГРОМАДИ

Львівська громадська організація та благодійний фонд, тісно пов'язана з місцевим бізнесом. Її важливою частиною є спортивний клуб «Легіон», фактично «кузня бійців» організації, які потім залучаються до силових акцій. Попри позиціонування себе як благодійної та ветеранської організації, «Розвиток громади» відстоює інтереси місцевих бізнесменів у сфері нерухомості та перерозподілі землі, зокрема виділеної для учасників АТО. У 2016 р. члени організації також активно втручалися у бізнесові суперечки навколо управління аеропортом та лобіювали призначення очільника ДАІ у Львівській області. Організацію очолює колишній помічник депутата від ВО «Свобода» Олег Долинський, її засновником є львівський бізнесмен Олександр Веремеєнко, бізнеспартнер колишнього депутата від ВО «Свобода» та ключового спонсора цієї партії Ігоря Кривецького.

УКРАЇНСЬКА СПІЛКА УЧАСНИКІВ АТО

Громадська організація, партнер «Розвитку громади». Адреси та більшість співзасновників організацій співпадають. Ключовим засновником є народний депутат від партії «Блок Петра Порошенка» Андрій Антонищак. Організація займається рейдерством у земельній сфері, зокрема щодо ділянок для учасників АТО, та сфері нерухомості. Один із засновників — колишній голова будівельної фірми. Також учасники організації здійснювали силовий тиск на органи місцевої влади та критично налаштовані до них ЗМІ.

НАЦІОНАЛЬНИЙ СПРОТИВ (НС)

Першопочатково одеська організація, що має активний осередок у Києві. Разом з іншими ультраправими групами бере участь у зриві феміністських заходів, критикує «культурний марксизм» та закликає боротися з антифашистами. На акціях збирають до 10–15 людей.

Головою організації є Сергій Ходіяк — єдиний «проукраїнський» обвинувачуваний після трагедії 2 травня в Одесі. За версією слідства, він застрелив «проросійського» учасника ходи, поранив міліціонера і кількох перехожих. Зараз він перебуває на свободі без запобіжного заходу, а судді відмовляються виносити вирок по його справі. За цей час Ходіяк учинив іще одне правопорушення, в результаті якого постраждав поліцейський.

Найактивнішим членом київського осередку є Олексій Свинаренко («Друг Сталкер»). Він воював у скандальному добровольчому батальйоні «Шахтарськ», на основі якого потім був сформований батальйон «Торнадо», та у роті «Свята Марія». На своїй сторінці у соцмережі заявив, що причетний до вбивства щонайменше двох беркутівців, щоправда, після початку розслідування від своїх слів відмовився. Олексій Свинаренко є головним адміністратором телеграмканалу, де публікуються фотографії та особиста інформація лівих активіст_ок, антифашист_ок, представни_ць ЛГБТ+ та критичних до ультраправих громадських активіст_ок.

СВІТАНОК

Харківська праворадикальна організація (4–6 людей). Діяльність групи здебільшого зводиться до боротьби з радянською символікою, монументами та пам'ятними дошками у Харкові та Харківській області. Члени організації беруть участь у важливому для міста протистоянні навколо бюста маршала Жукова, а також у заходах, спільних для харківських праворадикальних сил.

За підтримки Rosa Luxemburg Stiftung з коштів Міністерства закордонних справ ФРН.
Ця публікація та її частини надаються до безкоштовного використання за умови належного посилання на оригінальну публікацію.

Зміст публікації перебуває у виключній відповідальності авторів та авторок дослідження і може не відображати позиції Rosa Luxemburg Stiftung та ГО «Інститут Республіка».

У публікації використано фотографії Сергія Мовчана

ROSA
LUXEMBURG
STIFTUNG
В УКРАЇНІ